

Małgorzata Szymańska
Biblioteka Główna Uniwersytetu Szczecińskiego

Bądź Latarnikiem! Debata lokalna, jak skutecznie wprowadzać mieszkańców Szczecina i okolic, reprezentujących generację 50+, w świat Internetu?

Słowa kluczowe: wykluczenie cyfrowe, nauczanie korzystania z Internetu, nauczanie dorosłych

28 września 2011 r. w Książnicy Pomorskiej w Szczecinie odbyła się debata lokalna dotycząca podnoszenia kompetencji cyfrowych pokolenia 50+, zorganizowana przez Stowarzyszenie „Miasta w Internecie”, w ramach projektu „Zachodniopomorskie partnerstwo na rzecz edukacji cyfrowej” oraz inicjatywy kilkunastu ogólnopolskich organizacji pozarządowych „Polska Cyfrowa Równych Szans” (PCRS). Celem debaty miało być stworzenie solidnych podstaw programu podnoszenia e-kompetencji mieszkańców regionu. Jednym z postawionych zadań stało się powołanie grupy lokalnych liderów, tzw. Latarników, pracujących z ludźmi chcącymi nabyć bądź pogłębić e-kompetencje. Istotny jest sposób, w jaki Latarnicy mieliby docierać do swoich klientów, gdyż dotychczasowe metody kształcenia, mało elastyczne i „szkolne”, nie sprawdziły się.

Tematyka debaty dotknęła problemu społecznego i — jak przekonywali prelegenci — gospodarczego, jakim jest brak kompetencji cyfrowych dorosłych Polaków. Internet jest obecny w naszym życiu już od wielu lat, więc problem wykluczenia generacji 50+ (a nawet 45+) z uczestnictwa w sieci przybrał inny wymiar. Jesteśmy na etapie cyfryzacji, w którym głównym problemem nie jest już infrastruktura, ale subiektywne bariery tkwiące w dorosłych Polakach. Statystyki pokazują, że gwałtownie spada liczba osób między 45. a 50. rokiem życia korzystających z Internetu, a 78% osób po 50. roku życia nie korzysta z niego wcale. Główną barierą okazuje się wiek, a nie wykształcenie czy dochód.

W pierwszym wystąpieniu, pt. *Dlaczego 50+ oznacza życie i pracę poza Internetem? Uwarunkowania wprowadzania osób dorosłych w świat Internetu — wnioski z badań i praktyki*, Anna Kuczyńska z Uniwersytetu Warszawskiego zaprezentowała wyniki badań jakościowych uzyskanych metodą wywiadu pogłębionego z elementami projekcyjnymi oraz fokusów, przeprowadzone wspólnie z Radosławem Oryszczyszynem z Uniwersytetu w Białymstoku. W lipcu i sierpniu 2011 r. poddano badaniom grupę 52 osób, z których 23 korzystały z Internetu, a 29 — nie. Okazało się, iż wśród nich nie ma takich, które w ogóle nie miały styczności z Internetem. Duża grupa osób zna tylko jedną funkcję (np. Skype), więc Latarnicy pracowaliby z osobami, które de facto już coś wiedzą o Internecie, inaczej niż parę lat temu, kiedy istotne było wprowadzenie w świat cyfrowy. Zmienia to bardzo sposób podejścia i metody pracy ze szkolenymi.

Analiza wyników badań potwierdziła, że istnieją bariery w postaci stereotypów i uprzedzeń tkwiących w samych niekorzystających z sieci. W przeciwieństwie do aktywnych uczestników sieci podkreślających, że Internet pozwala im podtrzymywać

i nawiązywać kontakty, niekorzystający z niego nie widzą tkwiących w sieci możliwości, a kontakty nawiązywane tą drogą traktują jako „nienormalne”, jako protezy dla tych, którzy nie potrafią kontaktować się w realnym życiu. Niekorzystający z Internetu widzą go jako świat bez ludzi, świat kabli i urządzeń elektronicznych, przydatny, ale niebezpieczny. W kształtowaniu tego ostatniego przekonania bardzo dużą rolę odgrywają media, które kreują negatywny obraz Internetu. Pojawia się również wizja świata cyfrowego jako katalizatora charakteru, świata od którego można się uzależnić. Badani, używając języka zapożyczonego z mediów, opisywali historie negatywne, które lepiej do nich przemawiały niż fakty i liczby, a przykłady zastosowania Internetu, które zakończyły się sukcesem użytkowników, nie były traktowane jako powszechne i mogące się również im przytrafić. Postrzegali też Internet jako wydatek, a nie możliwość zarobku albo źródło oszczędności, np. tańszych zakupów. Raczej nie mają wyobrażenia, czego mogliby się nauczyć. Towarzyszył im paraliżujący strach przed uszkodzeniem sprzętu. Jeśli wykorzystują sieć, to pośrednio – wyręczając się kimś z rodziny lub znajomym.

Część badanych uczestniczyła w kursach, ale nie podniosły one ich e-umiejętności, ponieważ wiedza była dla nich nieprzydatna (np. Word, Excel) i przekazywana w bardzo szkolny sposób. Latarnicy powinni więc zaczynać pogłębianie e-umiejętności od wyboru zagadnień bliskich użytkownikowi, lubianych i użytecznych w codziennym życiu, a wiedzę przekazywać „małymi krokami”. Latarnicy mają być według badanych osobami cierpliwymi, potrafiącymi słuchać, ale niekoniecznie ekspertami.

Drugą prelekcję *Dlaczego bez Internetu trudno być szczęśliwym? Inicjatywa Polska Cyfrowa Równych Szans jako odpowiedź na potrzeby i wyzwania nie tylko pokolenia 50+*, wygłosił Krzysztof Głomb, prezes Stowarzyszenia „Miasta w Internecie”. Mottem wystąpienia było stwierdzenie Michała Boniego: *Alfabetyzacja cyfrowa dorosłych, to kluczowa determinanta rozwoju społecznego i gospodarczego Polski*. Wśród Polek i Polaków po 45. roku życia jest zaledwie 50% internautów, a byłaby to grupa silnie wpływająca na społeczeństwo i gospodarkę. Mniejsze dotacje z UE zmuszają do poszukania ukrytych rezerw, a ważni dla gospodarki ludzie nie mają bądź mają bardzo niskie kompetencje cyfrowe. Polska nie może konkurować na rynkach rozwijających się, jeśli nieobecna jest edukacja cyfrowa.

Za kilka lat, jak wykazują badania europejskie, 90% zawodów będzie wymagało e-kompetencji. W wielu rozwijających się krajach takie działania wpisane są w rządowe strategie (np. w Brazylii), niestety nie dotyczy to Polski. Tym cenniejsze są oddolne przedsięwzięcia wprowadzające kompetencje cyfrowe w życie dorosłych Polaków, jak „Polska Cyfrowa Równych Szans” propagująca powoływanie Latarników. W ramach projektu odpowiednio przeszkolony Latarnik ma być obecny w każdej gminie. Inicjatywa PCRS koncentruje się na pogłębianiu umiejętności wskazując, że dotychczasowe działania różnych organizacji, w tym pozarządowych, doprowadziły do powstania infrastruktury, którą należy lepiej wykorzystać. Ambasadorem szczytnego przedsięwzięcia zostali: Włodzimierz Cimoszewicz, Danuta Hübner, Michał Kleiber, Jerzy Koźmiński (PCRS, 2010).

Dyskusję prowadzoną przez dr. Wacława Idziaka rozpoczęła dr Cecylia Judek z Książnicy Pomorskiej, przewodnicząca Zachodniopomorskiego Okręgu SBP, która zwróciła uwagę na obsługę katalogów elektronicznych. Zamknięcie katalogów

tradycyjnych stanowi barierę dla czytelnika nieobytego z Internetem. Stwierdziła ponadto, że spotkania w Książnicy Pomorskiej z seniorami tylko w czasie Tygodnia Bibliotek są wydarzeniem okazjonalnym, a w bibliotece powinna to być stała usługa. Przedstawicielka Szczecińskiego Towarzystwa Kultury (STK) zwróciła uwagę, że seniorzy aktywni twórczo chcą upowszechniać swoją działalność w formie elektronicznej. Niektóre galerie posiadające komputer z oprogramowaniem do obróbki zdjęć i aparat cyfrowy udostępniają fotografie z wystaw w sieci. Dla członków STK największą przeszkodą jest brak dostępu do takiego sprzętu, zbyt drogiego dla emerytów i rencistów.

Monika Kwaśniak z Książnicy Pomorskiej zwróciła uwagę na trudności, jakie napotykają bibliotekarze w małych filiach na wsi, wyposażonych na przykład tylko w jeden komputer, gdzie często sami pracownicy z pokolenia 50+ mają problemy z odbiorem maila.

Bibliotekarka z Centrum Edukacji Ogrodniczej w Szczecinie zastanawiała się nad udostępnianiem komputerów w szkołach i wynagrodzeniem osób je obsługujących — może mógłby to być czas z bezpłatnych godzin nauczycieli, które muszą odpracować w szkole? Dr W. Idziak zauważył, że szkoła ogrodnicza mogłaby być miejscem kreatywnego używania Internetu i jest to pomysł na napisanie projektu. Rafał Iwański z Domu Kultury Klub Skolwin przekonywał, że rozróżnienie osób 45+, 50+, 65+ jest konieczne, a program musi być odpowiednio dostosowany do każdej z tych grup. Interesujące szkolenie w swym przebiegu uwzględnia właśnie wiek, wykształcenie, pracę czy schorzenia szkolonej osoby.

Lidia Marcinkiewicz, Przewodnicząca Komisji Nowych Technologii przy ZG SBP, wskazywała na biblioteki jako miejsca, skąd mogą wywodzić się Latarnicy i potrzebę opracowania przewodników wprowadzających ludzi starszych w świat cyfrowy. Krzysztof Gołąb zapowiedział, że do 30 listopada powinny się ukazać materiały do szkolenia Latarników, które będą weryfikowane i poprawiane. Paweł Żebielowicz z Biblioteki Publicznej w Gryfinie zauważył, że często na kursach następuje niekorzystne dla uczestników mieszanie zagadnień korzystania z Internetu i użytkowania komputera. Podzielił się swoim doświadczeniem z pracy z dorosłymi i zakwestionował powodzenie kursów grupowych, ponieważ każdy z uczestników ma inną motywację. Postulował indywidualne podejście i grupy najwyżej do 5 osób. Dr Cecylia Judek zauważyła, że kursy zbiorowe mogą być wstępem do indywidualnego kontaktu. Ważna jest cykliczność takich szkoleń i spotkań.

Zofia Mielcarek z Biblioteki Uniwersytetu Szczecińskiego zgodziła się z uwagą R. Iwińskiego, że należy rozróżniać uczestników szkoleń ze względu na wiek. Na osobach 45- i 50-letnich aktywność zawodowa wymusi znajomość Internetu, a w wypadku emerytów ważniejsza jest motywacja i ciekawość życia niż konieczność. W przygotowaniu Latarników potrzebna jest edukacja psychologiczna, a naturalnym miejscem dla Latarników w miastach powinna być biblioteka osiedlowa. Z rozróżnieniem na wiek polemizował P. Sokolewski z Zachodniopomorskiego Centrum Doskonalenia Zawodowego, twierdząc na podstawie własnych doświadczeń, że ludzie z kolejnych pokoleń mogą się wzajemnie motywować. Małgorzata Szymańska z Biblioteki Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego podsumowując stwierdziła, że wybór metod i sposobu pracy ze szkolonymi należy pozostawić Latarnikowi, który

będzie musiał podejmować decyzje w zależności od potrzeb uczestników. Krzysztof Głomb zakończył apelem o zgłaszanie się osób związanych z organizacjami pożytku publicznego i rejestrowanie się przyszłych Latarników na stronie: http://www.facebook.com/polskacyfrowa?sk=app_10442206389.

Bibliografia:

- [1] *Apel PRCS* [on-line]. Tarnów: Polska Cyfrowa Równych Szans, 2010 [Dostęp 05.10.2011]. Dostępny w World Wide Web: http://www.facebook.com/polskacyfrowa?v=app_4949752878.
- [2] *Debate w Książnicy Pomorskiej* [on-line]. Tarnów: Polska Cyfrowa Równych Szans, 2011 [Dostęp 17.10.2011]. Dostępny w World Wide Web: <http://pl.facebook.com/media/set/?set=a.215655805164415.56225.117056145024382&type=3>.
- [3] *Informacja dla Latarników* [on-line]. Tarnów: Polska Cyfrowa Równych Szans, 2011 [Dostęp 05.10.2011]. Dostępny w World Wide Web: http://www.facebook.com/polskacyfrowa?sk=app_10442206389.
- [4] *PRO@ctis edu – Zachodniopomorskie partnerstwo na rzecz edukacji cyfrowej* [on-line]. Tarnów: Stowarzyszenie „Miasta w Internecie”, 2011 [Dostęp 05.10.2011]. Dostępny w World Wide Web: <http://mwi.pl/wspopraca-z-samorzdami/projekty-partnersko-szkoleniowe/pro-ctis-edu.html>.

Szymańska, M. Bądź Latarnikiem! Debata lokalna, jak skutecznie wprowadzać mieszkańców Szczecina i okolic, reprezentujących generację 50+, w świat Internetu? W: *Biuletyn EBIB* [online] 2012, nr 1 (128), *Archiwizacja Internetu* [Dostęp: 24.02.2012] Dostępny w World Wide Web: http://www.nowyebib.info/images/stories/numery/128/128_szymanska.pdf. ISSN 1507-7187.